

A szakrális kismélekek digitalizálási lehetőségei

(Komárom, 2009. május 29.)

A szakrális kismélekek módszeres dokumentálása, kutatása céljából több mint egy évtizeddel ezelőtt hozták létre a Fórum Kisebbségkutató Intézet komáromi Etnológiai Központjában a Szakrális Kismélek Archivumot, amely legelsőként megalakított ilyen jellegű adattár volt a kelet-európai, volt szocialista régió országaiban. A szabadban, azaz az út mentén, köztereken, templomok mellet vagy közelében, esetleg a községi kataszter más helyén felállított keresztek, feszületek, szentek szobrai, képoszlopok, képes fák stb. szerves részét képezik egy-egy település arculatának. A szakrális kismélekek a vallási jelleggel túl fontos kiindulási, tájékozódási pontot jelentenek felekezeti hovatartozástól függetlenül mindenki számára, sokszor egy-egy ilyen objektum nevét viseli a település valamelyik pontja, vagy éppen egy határrészt neveztek el róla stb. A szakrális kismélekek néprajzi (és nem csupán néprajzi!) szempontú kutatása számtalan megközelítési, értelmezési lehetőséget rejt magában. Az utóbbi években a kutatás terén pozitív tendencia tapasztalható, egyre több szakember és laikus, valamint intézmény foglalkozik a szakrális kismélekek feltérképezésével, dokumentálásával egy-egy régióban. Számtalan ismeretterjesztő írás, valamint tanulmány és önálló kötet született ebben a témában, valamint jelentősen nőtt az e tárgykörben szervezett konferenciák száma is. A már fentebb említett komáromi Etnológiai Központ elsőként szervezett ebben a tárgykörben nemzetközi konferenciát magyar nyelvterületen. Komárom volt a színhelye 2002-ben a *Kismélekkutatók XV. Nemzetközi Konferenciájának*. (A konferenciát első alkalommal Németországban rendezték meg, majd kétévenként váltakozó helyszínnel Németországban és Ausztriában valósult meg, 1998-ban pedig első alkalommal szervezték meg volt szocialista országban, mégpedig a csehországi Teplán.). Az Etnológiai Központ által 2005-ben *Jelek a térben* címmel szervezett tanácskozással első alkalommal jöttek össze a magyar nyelvterület különböző

pontjain élő, a témával foglalkozó kutatók. Mindenképpen ki kell emelnünk még a Barna Gábor kezdeményezésére a Szegedi Egyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke szervezésében 2008 tavaszán Szegeden megvalósított *Kisemlékkutatók XVIII. Nemzetközi Konferenciáját*, valamint az ugyanebben az évben ősszel az említett tanszék háromnapos tanácskozását a Kárpát-medencei magyar kutatók részvételével. Itt már szó volt a szakrális kisemlékek digitalizálásáról is, hiszen a Fórum Kisebbségkutató Intézet komáromi Etnológiai Központjának Szakrális Kisemlék Archivuma, pontosabban annak egy része már 2004-ben hozzáférhetővé vált az interneten. Az internetes adatbázis ebben az esztendőben a Bambergi Egyetem Néprajzi Tanszéke által rendezett konferencián került először bemutatásra. A vajdasági Zentán működő Identitás Kisebbségkutató Műhely égisze alatt 2007-ben ugyancsak létrehoztak egy hasonló internetes adatbázist. Egy egységes terminológia és szempontrendszer kialakítása létrehozása, valamint számos más, a kutatással kapcsolatos kritériumok tisztázása tehát már egyre sürgetőbbé vált.

Barna Gábor előadás közben. Tőle balra: Liszka József (L. Juhász Ilona felv. 2009)

A felsorolt kérdések megbeszélése céljából, valamint egy egységes, a szakrális kisemlékek Kárpát-medencei internetes adatbázis létrehozása kialakítása céljával került sor egy tanácskozásra a közelmúltban Komáromban a Fórum Kisebbségkutató Intézet Etnológiai Központja, valamint a Selye János Egyetem Tanárképző Kara közös szervezésében. *A szakrális kisemlékek digitalizálási lehetőségei címmel* 2009. május 29-én megrendezett konferencia Liszka József felvezető szavai után Barna Gábor, szegedi tanszékvezető egyetemi tanár, a vallási néprajz egyik legismertebb magyarországi kutatója bevezető előadásával nyitott. *A szakrális kisemlékek kutatása és archiválása a szegedi egyetem néprajz-*

zi tanszékén. *Rendszerezési törekvések és kísérletek* című előadásában az elért eredmények ismertetése során kitért a terminológiai kérdésekre is. Felhívta a figyelmet egy, Grynacus Tamás által szerkesztett kötetre, amely a szegedi egyetemen végzett diákoknak a témát érintő legjobb dolgozatait tartalmazza. A ma Aszódon tevékenykedő, évekkal ezelőtt a Vajdaságból áttelepült Klamár Zoltán előadásában (*Körösz, káplonka, Neszepuszi – a szakrális kisemlékek népneveiről*) szülőföldje néhány településén található szakrális kisemlékek közül elsősorban azokra hívta fel a figyelmet, amelyek népi megnevezés(i) eltér(nek) a hivatalos terminológiától. A tornaljai Pusko Gábor előadásában a szakrális kisemlékek kutatásában alkalmazott néhány fontosabb szempontt elevenített fel (folklor, lokális közösségek emlékezete, marketing, tájékozási pontok stb.), konkrét példákkal szemléltetve ezeket (autócsárda a Kilenc Keresztnél, „Výhybka u Urbánka” stb.). Töröcsik István és Dávid Áron a szegedi egyetem képviselőjében a konferencia konkrét témájához kapcsolódva a Jászságban végzett közös kutatásuk tanulságait és javasolataikat ismertették meg a hallgatósággal. Töröcsik István *Szócikk kialakítási lehetőségek a jászsági kisemlékek alapján* címmel tartott előadást, Dávid Áron pedig az egyes kisemlékek tipológiai beosztása kapcsán osztotta meg gondolatait, s tett több konkrét javaslatot is tett.

A tanácskozás második részét a vita, vagy inkább egyfajta munkamegbeszélésnek tekinthető blokk képezte a létrehozandó szakrális kisemlékek Kárpát-medencei internetes adatbázisáról. Vitaindító előadásában (*A szakrális kisemlékek tipológiai és terminológiai kérdései egy létrehozandó internetes adatbázis tükrében*) Liszka József ismertette meg a hallgatóságot a terminológiai problémákkal, valamint tett javaslatokat a Dél-Szlovákia magyarlakta régióiban végzett kutatások, s a komáromi Szakrális Kisemlék Archívumban található több mint 2000 dokumentált objektum alapján szerzett eddigi tapasztalatai, valamint a szakirodalomból leszűrhető tanulságok alapján. Konkoly László programozó, informatikus (Fórum Kisebbségkutató Intézet Digitalizáló és Internetes Adatbázisok Központja) mutatta be az Etnológiai Központ Szakrális Kisemlék Archívuma anyagát bemutató még a 2004-ben létrehozott Web-oldal átdolgozott, felújított változatát. Szügyi Ferenc a vajdasági Zentán 2006-ban megalapított Identitás Kisebbségkutató Műhely keretében 2007-ben létrehozott Vajdasági Szakrális Kisemlékek Adattárának Web-oldalával ismertette meg a résztvevőket. A jelenlévők élénk és valóban építőnek nevezhető vita keretében tették meg javasolataikat egy-egy elnevezés, illetve dokumentálási szempontot illetően. A tanácskozásnak köszönhetően hangsúlyosabban rajzolódtak ki az egyezések és az eltérések az egyes régióban előforduló szakrális kisemlék-típusokat illetően. Abban is megegyezés történt, hogy egy, a közmegegyezéssel elfogadott szakterminológia a kiindulási pont, s a népi megnevezés a másodlagos. A résztvevők és a szervezők úgy döntöttek, a közeljövőben a most módosított szempontrendszer alapján átdolgozott Web-oldalak elkészülte után ismét találkozhatnak, s abbéli reményüket fejezték ki, hogy a kezdeményezéshez a jövőben más régiók kutatói is csatlakoznak, részt vesznek a további egyeztetésben. A szóban forgó adatbázis óriási haszna tudniillik éppen abban van, hogy egységes irányelvek szerint felállított rendszerbe (egy viszonylag nagy földrajzi területről) bekerült, minél nagyobb számú adat azonos szempontok alapján kereshető, felhasználható lesz. A mostani konferencia ehhez tette meg az első, kétségtelenül legfontosabb lépést.

L. Juhász Ilona